

Οι διαβουλεύσεις της ΕΟΚΕ για το μέλλον της Ευρώπης

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Οι διαβουλεύσεις της ΕΟΚΕ για το μέλλον της Ευρώπης

Παρουσίαση της συλλογής των εθνικών διαβουλεύσεων στον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής κατά τη σύνοδο ολομέλειας της 21ης Σεπτεμβρίου 2017.

Τι είναι η Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης;

Η Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης που εξαγγέλθηκε στην ομιλία για την κατάσταση της Ένωσης το 2016, είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτή η Λευκή Βίβλος αποτελεί τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Σύνοδο Κορυφής της Ρώμης της 25ης Μαρτίου 2017, η οποία σηματοδότησε την εξηκοστή επέτειο των Συνθηκών της Ρώμης, και με την ευκαιρία της οποίας η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) κατέγραψε τα επιτεύγματά της τις τελευταίες έξι δεκαετίες και οραματίστηκε το μέλλον της.

Ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σκιαγραφεί σε αυτή τη Βίβλο τις κύριες προκλήσεις και ευκαιρίες για την ΕΕ τα επόμενα δέκα χρόνια. Παρουσιάζονται πέντε σενάρια σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η Ένωση θα μπορούσε να εξελιχθεί έως το 2025, ανάλογα με τις επιλογές που θα κάνει για να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες αυτές:

- Σενάριο 1: «Συνεχίζουμε κανονικά»
- Σενάριο 2: «Τίποτα περισσότερο από την ενιαία αγορά»
- Σενάριο 3: «Αυτοί που θέλουν περισσότερα κάνουν περισσότερα»
- Σενάριο 4: «Κάνουμε λιγότερα με πιο αποδοτικό τρόπο»
- Σενάριο 5: «Κάνουμε μαζί πολύ περισσότερα».

Η Λευκή Βίβλος συνοδεύεται από έγγραφα προβληματισμού σχετικά με θέματα όπως η κοινωνική διάσταση της Ευρώπης, η παγκοσμιοποίηση, η εμβάθυνση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, το μέλλον της άμυνας της Ένωσης, το μέλλον των οικονομικών της ΕΕ.

Οι συζητήσεις στις Βρυξέλλες και στα κράτη μέλη θα πρέπει να οδηγήσουν στη συλλογική επεξεργασία «ενός σχεδίου, ενός οράματος και μιας πορείας προς τα εμπρός» που πρέπει να προταθούν στους πολίτες ενόψει των εκλογών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που θα διεξαχθούν τον Ιούνιο του 2019.

Στην πραγματικότητα, η Λευκή Βίβλος αποτελεί την αρχή μιας σχετικά συλλογικής και αποκεντρωμένης διαδικασίας, στο τέλος της οποίας οι Ευρωπαίοι θα αποφασίσουν για το μέλλον τους. Μάλιστα, προκειμένου να ενθαρρυνθεί ο διάλογος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει την διοργάνωση σειράς «συζητήσεων για το μέλλον της Ευρώπης» στα εθνικά κοινοβούλια, στις πόλεις και στις περιφέρειες της ΕΕ. Η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και της Επιτροπής των Περιφερειών είναι απαραίτητη.

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ)

Στις 4 Απριλίου 2017, ο κ. Γιώργος Ντάσης, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, έλαβε αίτηση για την κατάρτιση διερευνητικής γνωμοδότησης από τον κ. Jean-Claude Juncker, Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο τελευταίος ζητούσε από την ΕΟΚΕ να παρουσιάσει τις ιδέες και τις προτεραιότητες της ευρωπαϊκής κοινωνίας των πολιτών για τη μελλοντική ανάπτυξη της Ένωσης.

Με την προοπτική αυτή, η ΕΟΚΕ επέλεξε μια πρωτότυπη μέθοδο διαβούλευσης. Αυτή η μέθοδος ανταποκρίνεται καταρχάς στην ανάγκη κινητοποίησης της κοινωνίας των πολιτών στα κράτη μέλη και όχι των αντιπροσώπων της στις Βρυξέλλες. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί στη συνέχεια να διασφαλιστεί η ισόρροπη εκπροσώπηση των διαφόρων συνιστωσών της ευρωπαϊκής κοινωνίας των πολιτών. Τέλος, οι διαβουλεύσεις με την καθοδήγηση τριών μελών της ΕΟΚΕ αποσκοπούν στην ενθάρρυνση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων φορέων με μορφή προσαρμοσμένη στις εθνικές νοοτροπίες (εργαστήρια, συνέδρια).

Είκοσι επτά εθνικές διαβουλεύσεις πραγματοποιήθηκαν σε όλα τα κράτη μέλη μεταξύ 4 Μαΐου και 9 Ιουνίου 2017 και 1 003 εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών συμμετείχαν στις συζητήσεις.

Στη συνέχεια, οι εκθέσεις των εθνικών συζητήσεων συντάχθηκαν, συλλέχθηκαν και διανεμήθηκαν, ιδίως στον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στους παρόντες βουλευτές κατά τη διακοινοβουλευτική συνεδρίαση της 11ης Οκτωβρίου 2017, με θέμα το «μέλλον της Ευρώπης».

Το Ψήφισμα της ΕΟΚΕ με θέμα «**Η Λευκή Βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το μέλλον της Ευρώπης και πέραν αυτής**», υιοθετήθηκε στη σύνοδο ολομέλειας της 6ης Ιουλίου 2017.

Όλα τα έγγραφα είναι στη διάθεση των πολιτών και της κοινωνίας πολιτών στη διεύθυνση (<http://www.eesc.europa.eu/fr/policies/in-focus/future-europe>).

Οι είκοσι επτά εθνικές διαβουλεύσεις

Η ΕΟΚΕ πραγματοποίησε διαβουλ-εύσεις σε 27 κράτη μέλη: Γερμανία (DE), Αυστρία (AT), το Βέλγιο (BE) Βουλγαρία (BU), Κύπρος (CY), Κροατία (HR), Δανία (DK), Ισπανία (ES), Εσθονία (EST) Φινλανδία (FI) Γαλλία (FR), Ελλάδα (EL), Ουγγαρία (HU), Ιρλανδία (IE), Ιταλία (IT), Λετονία (LV), Λιθουανία (LT), Λουξεμβούργο (LU), Μάλτα (MT), Κάτω Χώρες (NL), Πολωνία (PL), Πορτογαλία (PT), Τσεχική Δημοκρατία (CZ), Ρουμανία (RO), Σλοβενία (SI), Σλοβακία (SK), Σουηδία (SE). Με τις διαβουλεύσεις αυτές συγκεν-τρώθηκαν απτά ενημερωτικά στοιχεία, σε απάντηση στις ερωτήσεις που είχε προετοιμάσει η ΕΟΚΕ

1. Ποιο από τα πέντε σενάρια που παρατίθενται στη Λευκή Βίβλο καλύπτει καλύτερα κατά τη γνώμη σας τις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ, και γιατί;

Η ευρωπαϊκή κοινωνία των πολιτών έχει εμπειρική γνώση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρόλο που όλοι οι φορείς συμφωνούν γενικά ότι η μέθοδος που επέλεξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιμετωπίζει ένα υπαρξιακό ζήτημα, η κοινωνία των πολιτών δεν δείχνει

πραγματικό ενθουσιασμό για τα πέντε προτεινόμενα σενάρια. Πολλά κράτη μέλη διατηρούν επιφυλάξεις (DE, CY, DK, EE, FI, HU, IE, IT, LV, LU, NL, SI, SE). Ωστόσο, τρία σενάρια εγείρουν ενδιαφέρον όσο και συζητήσεις: «Αυτοί που θέλουν περισσότερα κάνουν περισσότερα» (σενάριο 3), «Κάνουμε λιγότερα με πιο αποδοτικό τρόπο» (σενάριο 4) και «Κάνουμε μαζί πολύ περισσότερα» (σενάριο 5). Αντιθέτως, το σενάριο «Συνεχίζουμε κανονικά» (σενάριο 1) και το σενάριο «Τίποτε περισσότερο από την ενιαία αγορά» (σενάριο 2) παρουσιάζουν λιγότερο ενδιαφέρον ή δεν θεωρούνται επιθυμητά (NL, PL).

Αναλυτικά, το σενάριο 3 είναι ευπρόσδεκτο διότι θεωρείται ρεαλιστικό ή αναγκαίο (CY, DK, ES, EE, FI). Το σενάριο 4 φαίνεται ενδιαφέρον (DK, CY, EE) αλλά γενικά δεν φαίνεται αρκετά επαρκώς συνεκτικό για να εξεταστεί σοβαρά. Το σενάριο 5 είναι η πλέον συζητημένη επιλογή, αν και δεν θεωρείται πάντοτε ρεαλιστικό (BE, BG, CY, FI, PL). Το σενάριο αυτό προκαλεί επίσης περισσότερο ενθουσιασμό (EL, ES, LV, LT, RO), καθώς προτείνει να δοθεί στην ΕΕ η πλέον ολοκληρωμένη μορφή.

2. Θα μπορούσε κάποιο άλλο σενάριο, που δεν αναφέρεται, να είναι εφικτό και προτιμητέο; Εάν ναι, για ποιο λόγο; Πώς μπορεί κατά τη γνώμη σας να καλλιεργηθεί η εμπιστοσύνη εντός της Ένωσης;

Τα σενάρια που προτείνει η κοινωνία των πολιτών φαίνεται να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Επιτρέπουν ταυτόχρονα τον προσδιορισμό τόσο των αρχών όσο και των πολιτικών δράσεων που θα συνέβαλαν στη δομή ενός εναλλακτικού σεναρίου. Αφενός, αξίες όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας, ο ανθρωπισμός, η αμοιβαιότητα (CY, EL, FR, SE) ή η βιωσιμότητα (HR, HU) υπενθυμίζουν τις αρχές στις οποίες βασίζεται το ευρωπαϊκό εγχείρημα. Αφετέρου, οι πολιτικοί δράσεις για την εμβάθυνση της εσωτερικής αγοράς (BG, NL, CZ), της νομισματικής ένωσης (BG, RO, CZ) και της κοινωνικής διάστασης (BG,

ES, HU, IT, LT, LV, CZ, SK) διαμορφώνουν ένα νέο σενάριο.

Ταυτόχρονα, πολλοί φορείς της κοινωνίας των πολιτών αναμένουν τις προτάσεις της Επιτροπής, προτείνοντας ένα έκτο σενάριο που να συνδυάζει τις προτεινόμενες επιλογές (σενάρια 4 και 5 στη BG, 3 και 4 στην HU και στο LU, σενάρια 5 και 3 στην PL). Τέλος, η ομοσπονδοποίηση της ΕΕ πρέπει να συνοδεύεται από δικλίδες ασφαλείας (HR, SI), πράγμα που σπάνια αναφέρεται.

Σχετικά με την αύξηση της εμπιστοσύνης, είναι ενδιαφέρον ότι διαπιστώνεται ομοιότητα απόψεων μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών της Γερμανίας και της Ελλάδας σχετικά με το θέμα των υφιστάμενων εμποδίων στις συλλογικές διαπραγματεύσεις στην Ελλάδα.

3. Απαιτείται μεγαλύτερη προβολή και καλύτερη επικοινωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, αν ναι, πώς;

Η κοινωνία των πολιτών διαπιστώνει ότι η ΕΕ πολύ συχνά δυσφημίζεται από τους εθνικούς ηγέτες (EL, FI, LU, MT, CZ, PL, SK). Η καλύτερη προβολή ξεκινά κατ'αρχάς με τη βελτίωση της αφήγησης. Έτσι, μια επικοινωνία βασισμένη σε μια «θετική αφήγηση» (FR, IE) θα μπορούσε να απεικονίζεται, για παράδειγμα, με έργα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ (DE). Επίσης, το ζητούμενο δεν είναι πλέον να απευθυνθούμε σε λίγες ομάδες που ενδιαφέρονται για την ΕΕ, αλλά να γενικεύσουμε τις προσπάθειες που απευθύνονται στους πολίτες (AT, FI, FR), τους νέους (BG, CY) ακόμη και τους μαθητές (LT, PL, PT) καθώς και τους αντιδρώντες πολίτες (FR).

Η καλύτερη επικοινωνία θα βασίζεται σε ποιοτικές πληροφορίες και σε διαφανή διαδικασία λήψης αποφάσεων (HR, ES, NL), σε αντικειμενικά μέσα ενημέρωσης (CZ), αλλά και σε μια λιγότερο απόλυτη επικοινωνία στην οποία η ΕΕ θα αναγνωρίζει τις αδυναμίες και τα κενά της (SE).

Εμμέσως, η διαβούλευση της ΕΟΚΕ εμφανίζεται ως μια άσκηση επικοινωνίας

σχετικά με το μέλλον της ΕΕ. Η ευρωπαϊκή κοινωνία των πολιτών θα πρέπει εξάλλου να αναλάβει μεγαλύτερο ρόλο (EL, HU, IT, SI, SE), ιδίως για να αυξήσει την προβολή της.

4. Είναι οι αναφερόμενοι τομείς πολιτικής επαρκώς ολοκληρωμένοι και περιγραφικοί; Πώς θα τους κατατάσσατε κατά σειρά σημασίας; Υπάρχει μείζων τομέας πολιτικής που δεν αναφέρεται ή δεν αναδεικνύεται επαρκώς; Αν ναι, ποιος, και ποιο από τα πέντε σενάρια θα ήταν προτιμότερο για την ανάπτυξή του;

Η κοινωνία των πολιτών είναι σχεδόν ομόφωνη όσον αφορά δύο σημεία. Πρώτον, η κοινωνική διάσταση απουσιάζει από τα πέντε σενάρια που προτείνονται (DE, AT, BG, CY, DK, EE, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PL, CZ, RO, SI, SE). Δεύτερον, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι επίσης ανύπαρκτη (HR, FR, SI, CZ, NL, LV, IE, HU), αν και αποτελεί δέσμευση της ΕΕ έναντι των λαών και των διεθνών εταίρων.

Οι αναφερόμενοι τομείς δράσης απεικονίζουν τις ανησυχίες που επικρατούν στα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Τσεχική Δημοκρατία και η Ρουμανία αναφέρουν την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και την ειρήνη. Στη Βουλγαρία, τη Φινλανδία, την Ελλάδα, τη Λιθουανία και τη Ρουμανία, η κοινωνία των πολιτών αναφέρεται στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Επίσης, στη Γερμανία, την Κροατία, τη Φινλανδία και τη Γαλλία η κοινωνία των πολιτών συνειδητοποιεί πλήρως τις αρμοδιότητες της ΕΕ σε θέματα εμπορικής πολιτικής.

Τέλος, η κοινωνία των πολιτών απευθύνεται στους πολιτικούς ιθύνοντες σχετικά με θέματα που μπορούν να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των πολιτικών της ΕΕ, ιδίως στους τομείς της οικονομίας (φορολογία και ανταγωνιστικότητα, ιδιαίτερα βιομηχανική) και της κοινωνίας (νεολαία, κοινωνικές επενδύσεις).

5. Όσον αφορά τη μελλοντική πορεία, πώς πρέπει να διαρθρωθούν οι «Συζητήσεις για το Μέλλον της Ευρώπης στα εθνικά κοινοβούλια, στις πόλεις και στις περιφέρειες της Ευρώπης»; Ποιο ρόλο πρέπει να διαδραματίζει η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών στην «Μελλοντική πορεία» και πώς;

Για πολλές οργανώσεις, η ακολουθητέα πορεία συνίσταται στο να συνεχιστούν οι διαβουλεύσεις αλλά και να διευρυνθούν σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (FR, EL, IE, MT, RO, SU). Επιπλέον, οι συζητήσεις θα ήταν ακόμη πιο χρήσιμες, εάν συμμετείχαν σε αυτές συστηματικά οι κοινωνικοί εταίροι (BE, HU, SK), οι οικονομικοί φορείς, καθώς και αν οι εν λόγω συζητήσεις είχαν ευρύτερη προβολή (EL). Τα εθνικά κοινοβούλια κατέχουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο (BG), καθώς και οι οικονομικές και κοινωνικές επιτροπές των κρατών μελών (FR, PT), όπως αποδεικνύεται από τις εργασίες της γαλλικής και πορτογαλικής ΟΚΕ που ήδη αφορούν το μέλλον της Ευρώπης, οι οποίες κατέληξαν στη λήψη θέσεων τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο του 2017.

Η ευρωπαϊκή οργανωμένη κοινωνία των πολιτών πιστεύει ότι ασκεί ήδη καθήκοντα ανίχνευσης. Ως εκ τούτου θα πρέπει να συμμετέχει συστηματικά στις σημαντικές συζητήσεις σχετικά με το μέλλον της ΕΕ (AT, FI, SI). Ορισμένες οργανώσεις ζητούν επίσης να εργασθούν σε συγκεκριμένα θέματα (FR). Τέλος, επιμένουν σε αυξημένο συντονισμό των διαφόρων συνιστωσών της κοινωνίας των πολιτών και στην καλύτερη επικοινωνία προκειμένου να καλυφθεί το κενό πληροφόρησης το οποίο αποδοκιμάζουν οι πολίτες (AT, EL).

6. Ποιες είναι οι ιδιαίτερες προσδοκίες σας όσον αφορά το αποτέλεσμα της διαβούλευσης;

Η ευρωπαϊκή κοινωνία των πολιτών αναμένει να υιοθετήσει η Επιτροπή τις συστάσεις της, όπως για παράδειγμα στη συζήτηση για

την κατάσταση της Ένωσης (Σεπτέμβριος 2017), αλλά και σε μεταγενέστερες εθνικές συζητήσεις. Ωστόσο, ορισμένοι συμμετέχοντες εκφράζουν αμφιβολίες σχετικά με τον αντίκτυπο που θα έχουν οι διαβουλεύσεις με την κοινωνία των πολιτών στις ευρωπαϊκές αποφάσεις (EL). Για την αντιμετώπιση τούτου, η Επιτροπή καλείται να εξηγήσει «σαφώς» ποια συνέχια προτίθεται να δώσει στα αποτελέσματα της διαβούλευσης που ξεκίνησε η ΕΟΚΕ (IE).

Παντού υπάρχει μια έντονη προσδοκία συγκεκριμένων αποφάσεων και δράσεων (DK, FR, LU) που βασίζονται σε ρεαλιστικούς και εφικτούς στόχους (BE, LU, MT) και διατυπώνονται με προσεκτικά μελετημένες πολιτικές (NL), μεταξύ των οποίων πρωτίστως η Οικονομική και Νομισματική Ένωση, ο πυλώνας των κοινωνικών δικαιωμάτων και η απασχόληση (LT, PL, PT). Σε άλλες χώρες, η επιβεβαίωση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος περιλαμβάνει την ευημερία των λαών (EL) και την απλούστευση της επικοινωνίας.

7. Πώς μπορεί να ενδυναμωθεί ο ρόλος του πολίτη στη διαμόρφωση του μέλλοντος της Ευρώπης;

Οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν περισσότερο από ό, τι σήμερα. Στις περισσότερες χώρες (DE, HR, CY, FI, FR, EL, LV, MT, CZ), η μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών θεωρείται θεμελιώδης. Η συμμετοχή των νέων κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαία. Επιπλέον, η συμμετοχή των πολιτών θα πρέπει να οργανώνεται από την κοινωνία των πολιτών, στην οποία θα πρέπει να ανατεθεί η διοργάνωση δημόσιων συζητήσεων σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο (BE, FR, LT, LU, PL).

Επιπλέον, οι συστάσεις τονίζουν ότι θα πρέπει να εφαρμοστεί πλήρως το άρθρο 11 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την

Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)¹. Μακροπρόθεσμα, είναι επίσης χρήσιμο να αναπτυχθεί εκπαιδευτική δράση σχετικά με την ΕΕ.

Τέλος, αναφέρεται η θεσμική διάσταση της ΕΕ. Εκτός από την απαραίτητη διαφάνεια που θεωρείται ως μια δημοκρατική εγγύηση από τον πολίτη, τα ερωτήματα αφορούν συχνά τις δυνατότητες της ΕΕ να αναλαμβάνει αποκεντρωμένες δράσεις προκειμένου να λογοδοτεί για σημαντικά θέματα συζήτησης, όπως για παράδειγμα το μέλλον της Ευρώπης.

Συμπεράσματα των διαβουλεύσεων

Οι εθνικές διαβουλεύσεις τροφο-δότησαν τις συζητήσεις και το ψήφισμα της ΕΟΚΕ. Επιπλέον, οι διαβουλεύσεις αποκάλυψαν διάφορα ενδιαφέροντα στοιχεία που πρέπει να σημειωθούν:

- Το ενδιαφέρον ή η απόρριψη που προκαλούν τα σενάρια δεν αντιστοιχεί σε χαρτογράφηση που αντιπαραθέτει τα κράτη μέλη του Βορρά, του Νότου, της Ανατολής ή της Δύσης.
- Σε ολόκληρη την ΕΕ, τα δίκτυα των οργανώσεων έχουν ασχοληθεί με το θέμα προκειμένου να συζητηθεί ή ακόμη και να προταθεί ένα έκτο σενάριο.
- Ένα έκτο σενάριο διαφαίνεται, ιδίως στις απαντήσεις στις ερωτήσεις 4 και 6.

¹ Άρθρο 11, παράγραφος 2: «Τα θεσμικά όργανα διατηρούν ανοιχτό, διαφανή και τακτικό διάλογο με τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις και την κοινωνία των πολιτών».

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

ΨΗΦΙΣΜΑ

Η Λευκή Βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
για το μέλλον της Ευρώπης και πέραν αυτής

Προς μια κοινή αντίληψη για τα ιδανικά

Η άποψη της ΕΟΚΕ για το μέλλον της Ευρώπης²

1. Η ευρωπαϊκή κοινωνία και οι πολίτες της αξιώνουν μια αξιόπιστη, ευρέως αποδεκτή και στιβαρή Ευρωπαϊκή Ένωση. Εδώ και περισσότερο από μία δεκαετία, η Ευρωπαϊκή Ένωση υφίσταται πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς κλυδωνισμούς, με συνέπεια να ενισχύονται η απαισιόδοξη στάση και η αβεβαιότητα των πολιτών. Η ΕΕ χρειάζεται συνολικές στρατηγικές για την προώθηση της ευημερίας των πολιτών της, ισχυρές και βιώσιμες επενδύσεις, δημιουργικότητα και επιχειρηματικότητα επίσης, οφείλει να αντιμετωπίσει το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ φτωχών και πλουσίων, την ανισότητα φτώχειας και πλούτου. Η τρέχουσα οικονομική ανάκαμψη δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελεί δικαιολογία για να μείνουμε παθητικοί θεατές. Αντιθέτως, η ΕΟΚΕ ζητεί επίμονα να εξευρεθεί μια μελετημένη και συνεκτική λύση για την ενίσχυση της αξιοπιστίας και της εμπιστοσύνης, καθώς και να δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένα αποτελέσματα για τους πολίτες και τις τεράστιες δυνατότητες της Ευρώπης.
2. Πρέπει να αποφεύγονται οι ανυπόστατες προσδοκίες. Πρώτιστη επιδίωξη πρέπει να είναι η ανάδειξη μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης ικανής να παράσχει πλήρεις και ίσες ευκαιρίες σε όλους. Οι οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες είναι αλληλένδετοι. Είναι ουσιώδες να δοθεί η δυνατότητα στην Ευρώπη να προσαρμοστεί στη βαθιά διεργασία μετασχηματισμού και στον έντονο παγκόσμιο ανταγωνισμό, και να διαμορφώσει ουσιαστικά την παγκοσμιοποίηση με βάση τις αξίες της ΕΕ.
3. Πρέπει να σταματήσει η γνωστή τακτική, τόσο στο παρελθόν όσο και σήμερα, ότι «φταίνε οι Βρυξέλλες». Τόσο τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων μερών —όπως οι κοινωνικοί εταίροι και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών— πρέπει να επιδείξουν κοινή προσήλωση στον στόχο τους σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι η νομιμοποίηση των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τελευταία ανάλυση εξαρτάται από την ποιότητα της δημοκρατικής διαδικασίας.

² Με το παρόν ψήφισμα, το οποίο υιοθέτησε η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στη σύνοδο ολομέλειάς της στις 5 Ιουλίου 2017, η ΕΟΚΕ ανταποκρίνεται στο αίτημα που υπέβαλε στις 4 Απριλίου 2017 ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Jean-Claude Juncker, ζητώντας από το όργανο να εκθέσει τις ιδέες και τις προτεραιότητες της ευρωπαϊκής οργανωμένης κοινωνίας πολιτών ως προς τη μελλοντική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση τη «Λευκή βίβλο για το μέλλον της ΕΕ».

4. Αν θέλουμε να προοδεύσουμε, πρέπει να εμπνεόμαστε από μια κοινή αντίληψη για τα ιδανικά, από τα οποία εμφορούνταν οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα οποία μετέπειτα αποτυπώνονταν σε κάθε επίτευγμα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να κάνει χρήση τόσο των νομοθετικών μέσων όσο και των καθοδηγητικών, χρηματοδοτικών και συνεργατικών δυνατοτήτων που διαθέτει, έτσι ώστε να σημειώσει πρόοδο προς όλες τις επιθυμητές κατευθύνσεις. Εν προκειμένω, η Συνθήκη της Λισαβόνας δείχνει τον δρόμο.

Τα σενάρια της Λευκής Βίβλου

5. Η ΕΟΚΕ δεν πιστεύει ότι μια επιλογή μεταξύ διαφόρων σεναρίων είναι επιτυχής μέθοδος εμπέδωσης μιας κοινής αντίληψης για τα ιδανικά ή για τη χάραξη της μελλοντικής πορείας. Πρώτον, η Ευρώπη δεν ξεκινά από το μηδέν. Συνεπώς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να βασίζεται τις προτάσεις της σε ενδελεχή ανάλυση της ιστορικής πορείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (δηλαδή των επιτευγμάτων και των αστοχιών της) σαν μια πολύτιμη πηγή για το μέλλον. Οι δεσμεύσεις των κρατών μελών στο πλαίσιο της Δήλωσης της Ρώμης αποτελούν θετικό και υγιές σημείο εκκίνησης⁴. Εξάλλου, τα πέντε σενάρια απευθύνονται στα κράτη μέλη και εστιάζονται σε θεσμικές αλλαγές. Κατά συνέπεια, δεν αφορούν άμεσα τους ευρωπαίους πολίτες. Επίσης, φαίνονται τεχνητά.
6. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, το πρώτο σενάριο, αυτό της απλής επιβίωσης, δεν αποτελεί επιλογή. Το πέμπτο σενάριο φαίνεται ελκυστικό σε ορισμένους, αλλά επί του παρόντος δεν είναι ρεαλιστικό. Το δεύτερο σενάριο, με αποκλειστικό προσανατολισμό στην κοινή αγορά, είναι πάρα πολύ περιορισμένο. Το τέταρτο σενάριο απαιτεί συμφωνία μεταξύ των 27 κρατών μελών, με ενδεχόμενη συνέπεια την παράλυση της ΕΕ και την προαγωγή φυγόκεντρων τάσεων που θα θέσουν σε κίνδυνο τους στόχους και τις αξίες της Ένωσης. Σύμφωνα με το τρίτο σενάριο, η θέσπιση μηχανισμών διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης, όπως η ενισχυμένη συνεργασία, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα χρήσιμο μέσο για να ξεπεραστούν τα εμπόδια σε συγκεκριμένους τομείς και να προωθηθεί μια θετική δυναμική στη διαδικασία ολοκλήρωσης της ΕΕ. Ωστόσο, πρόκειται για μέσα που επιτρέπουν την επίτευξη στόχων πολιτικής και όχι αυτοσκοπό. Αν και είναι θετικά αυτά τα μέσα για την αντιμετώπιση της παράλυσης ή των εμποδίων όσον αφορά την επιθυμητή νομοθεσία της ΕΕ, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη να προωθηθεί η σύγκλιση εντός της Ένωσης και να καταπολεμηθούν ο κατακερματισμός και οι διαιρέσεις. Επομένως, σε μια συμφωνία πρωτοπόρων χωρών ή των χωρών-καταλυτών, θα πρέπει να μπορούν ανά πάσα στιγμή να προσχωρούν και άλλες πρόθυμες χώρες, ενώ θα πρέπει να υπερισχύει μια κοινή αντίληψη για τα ιδανικά.

Η άποψη της ΕΟΚΕ για το μέλλον της Ευρώπης

A. Μεθοδολογία

7. Τα στρατηγικά ζητήματα πρέπει να αναλύονται υπό κοινό πρίσμα, προς αποφυγή φυγόκεντρων τάσεων ή της διαγραφόμενης προοπτικής να έχουμε μια Ευρώπη κατά παραγγελία. Η ΕΟΚΕ προκρίνει μια εξέλιξη σύμφωνα με την οποία θα διαμορφωθούν συνθήκες καλύτερου διαμοιρασμού της πολιτικής εξουσίας μεταξύ όλων των αρμόδιων φορέων. Όλα αυτά εξαρτώνται

³ Βλ. Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης, Μάρτιος 2017.

⁴ Διακήρυξη των ηγετών των 27 κρατών μελών και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 25 Μαρτίου 2017

<http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/03/25-rome-declaration/>

κατά κύριο λόγο από την πολιτική βούληση και, ως εκ τούτου, πρέπει να τεθεί ως βασικό ζήτημα σε έναν διάλογο χωρίς προκαταλήψεις με θέμα το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

8. Πρέπει να εξαλειφθεί η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ του εθνικού και του ενωσιακού επίπεδου. Μέσα από τις κοινές προκλήσεις και αλληλένδετες πραγματικότητες σε ευρωπαϊκή κλίμακα αναδεικνύεται η ανάγκη για μια κοινή αποστολή. Απαιτείται επίσης η αναγνώριση της ευρωπαϊκής, ιθαγένειας, μαζί με την εθνική. Στη χάραξη πολιτικής πρέπει να περικλείονται και να συμμετέχουν όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Για να επιτυγχάνεται η στήριξη των πολιτών, οι στόχοι πρέπει να είναι κοινοί και ο αντίκτυπος των αποφάσεων και των πολιτικών πρέπει να αξιολογείται συστηματικά σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
9. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφείλει να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της μελλοντικής κατεύθυνσης της Ευρώπης. Επιπλέον, υπάρχει θεμελιώδης ανάγκη προώθησης της συμμετοχής των εθνικών κοινοβουλίων, καθώς και αλληλεπίδρασής τους με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
10. Οι κεντρικοί στόχοι πρέπει να συνοδεύονται από συμφωνία των κρατών μελών σχετικά με:
 - τους στόχους, τα κοινά μέσα και τις προθεσμίες· το σημαντικότερο είναι να αρθρωθεί ένας κοινός λόγος χαρακτηριζόμενος από συνέπεια, διαφάνεια, ορατότητα και, κυρίως, άρτια επικοινωνία·
 - μια επιθυμητή μεταρρύθμιση του Συμβουλίου, με διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας, και μια ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε θέματα τόσο αποκλειστικής όσο και συντρέχουσας αρμοδιότητας, με έμφαση στην κοινοτική μέθοδο·
 - ανάγκη για ομαλές διευθετήσεις διαβούλευσης με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, καθώς και ορθή εφαρμογή και σεβασμός του κράτους δικαίου.

B. Πολιτικές

11. Όποιο σενάριο και να επιλεγεί για το μέλλον της Ευρώπης, η ΕΟΚΕ επιθυμεί μια συνεκτική και συνεπή Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλές από τις τρέχουσες πολιτικές είναι μέρος της περαιτέρω ολοκλήρωσης, μιας μακροπρόθεσμης διεργασίας, την οποία η ΕΟΚΕ υποστηρίζει πλήρως. Για σχεδόν όλα αυτά τα θέματα, η ΕΟΚΕ έχει προσφάτως διατυπώσει τις λεπτομερείς παρατηρήσεις και προτάσεις της για το μέλλον.
12. Η ενιαία αγορά —σε όλες τις οικονομικές και κοινωνικές εκφάνσεις της και ως μέρος ενός βιώσιμου αναπτυξιακού υποδείγματος— είναι η απαραίτητη συγκολλητική ουσία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μέσω αυτής πρέπει να εξασφαλίζονται πραγματικά ισότιμοι όροι. Στο ίδιο πνεύμα, η ΟΝΕ θεωρείται αποφασιστικό βήμα προς τα εμπρός. Εντούτοις, παρά την εντυπωσιακή πρόοδό της, παραμένει ασταθής σαν οικοδόμημα. Η ΟΝΕ βρίσκεται στο επίκεντρο των μελλοντικών εξελίξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, άρα, η εμπάθυσή της είναι καθοριστικής σημασίας. Η ΕΟΚΕ προκρίνει μια σταδιακή πορεία προς μια πολιτική ένωση με ένα πλήθος μακροοικονομικών και μικροοικονομικών μέτρων και διατάξεων, καθώς και έναν ισχυρό κοινωνικό πυλώνα. Η ολοκλήρωση της ΟΝΕ προϋποθέτει μια ουσιαστική οικονομική διακυβέρνηση η οποία θα περιλαμβάνει την ενωσιακή διαχείριση του χρηματοπιστωτικού τομέα, καλά σχεδιασμένες μεταρρυθμίσεις στα εκάστοτε κράτη μέλη, καθώς και προσεγγίσεις κοινής αποδοχής όσον αφορά τις πολιτικές για την αγορά εργασίας. Χάρη στην καλύτερη διακυβέρνηση, αναμένεται να ενισχυθούν η σύγκλιση και το πνεύμα αλληλεγγύης σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Αρωγός στην προσπάθεια αυτή μπορούν να σταθούν οι ικανότερες δημόσιες

υπηρεσίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ζώνη του ευρώ θα πρέπει να αρχίσει να συνεργάζεται στενότερα και σε άλλους τομείς.

13. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει, επίσης, την ανάγκη για μια πιο συνεκτική διακυβέρνηση, βαθύτερη ολοκλήρωση και πλήρη δέσμευση των κρατών μελών όσον αφορά τα εξής:
- μια συντονισμένη ενωσιακή βιομηχανική πολιτική που να βασίζεται στον θεμιτό ανταγωνισμό και την αποθάρρυνση της φοροδιαφυγής, η οποία να διασφαλίζει μια κοινή προσέγγιση (αντί για εθνικές) όσον αφορά τη βελτίωση, πανευρωπαϊκά, των συνθηκών για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας σε μια κοινωνική οικονομία της αγοράς, με την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών στο πλαίσιο διαλόγων σε πνεύμα συναινετικό καθώς και με τη διευκόλυνση των επενδύσεων (μέσω προγραμμάτων) και τη στήριξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων·
 - προαγωγή της κοινωνικής σύγκλισης προς τα πάνω, παράλληλα με την οικονομική σύγκλιση, ως προς την απασχόληση και τα κοινωνικά αποτελέσματα, μέσω της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, με σεβασμό πάντα προς τις εθνικές αρμοδιότητες·
 - μια Ενεργειακή Ένωση με κατάλληλη διακυβέρνηση η οποία είναι απαραίτητη για μια εύρυθμη κοινή αγορά και για την ενεργειακή ασφάλεια·
 - μια μακρόπνοη ευρωπαϊκή στρατηγική και ένα νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής βάσει της συμφωνίας του Παρισιού και ως συμβολή στις διεθνείς συμφωνίες για το κλίμα, και προώθηση της Ατζέντας του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ·
 - μια ψηφιακή ενιαία αγορά, ως σημαντικό στοιχείο για τη μελλοντική ανταγωνιστικότητα και την προώθηση της δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας, με παράλληλη πρόληψη των επιπτώσεων του ψηφιακού μετασχηματισμού στην απασχόληση και την αγορά εργασίας·
 - μια ενισχυμένη πανευρωπαϊκή στρατηγική για την τεχνολογία, την έρευνα και την καινοτομία·
 - μια (πολυμερής) εμπορική πολιτική η οποία, στο πλαίσιο διαφανών διαπραγματεύσεων θα διασφαλίζει ανοικτές αγορές και κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, και θα προσδίδει έμφαση στις ισότιμες εμπορικές σχέσεις για την κατοχύρωση των ευρωπαϊκών συμφερόντων σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον με αυξανόμενες τάσεις προστατευτισμού·
 - μια ευρωπαϊκή πολιτική για τους καταναλωτές ως πολιτική ιθαγένειας.
14. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, τα κοινωνικά θέματα και η εκπαίδευση πρέπει να αντιμετωπίζονται πιο συστηματικά σε επίπεδο ΕΕ, έτσι ώστε να επιτυγχάνονται αξιόπιστες λύσεις. Η κοινωνική ασφάλιση και η εκπαίδευση ως επί το πλείστον υπόκεινται στην αρχή της επικουρικότητας και, ως εκ τούτου, εμπίπτουν στο πεδίο της εθνικής νομοθεσίας και των αντίστοιχων διαδικασιών λήψης αποφάσεων, συχνά με την ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων. Ο καταμερισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών πρέπει να εφαρμόζεται καλύτερα στις κοινωνικές υποθέσεις. Λόγω των αυξημένων εντάσεων στις αγορές εργασίας εξαιτίας της ψηφιακής επανάστασης, των διαρθρωτικών αδυναμιών στις αγορές εργασίας και της παγκοσμιοποίησης, η ΕΟΚΕ ζητεί μια πιο εμφανή ευρωπαϊκή δέσμευση με σκοπό την επιδίωξη μεγαλύτερης σύγκλισης όσον αφορά ορισμένες κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες, και την παράλληλη προώθηση της δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας, της δίκαιης κινητικότητας και της θετικής δέσμευσης των πολιτών. Πρέπει δε να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη νεολαία και την ανεργία των νέων. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών γενικότερα και του κοινωνικού διαλόγου είναι ύψιστης σημασίας.
15. Είναι απαραίτητη η μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική σύγκλιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αποκλίσεις μεταξύ των εθνικών οικονομιών, του πολιτισμού και των παραδόσεων των διαφόρων κοινωνικών συστημάτων. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι

η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν πρέπει να παραμείνει αμέτοχη αλλά οφείλει να αναλάβει τις σαφώς καθορισμένες ευθύνες της. Χρειάζονται ουσιαστικές συζητήσεις μεταξύ των κοινωνικών εταίρων (και άλλων ενδιαφερομένων μερών) πριν από τη χάραξη κοινής περαιτέρω πορείας. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ επισημαίνει τη σημασία της ουσιαστικής εφαρμογής στα κράτη μέλη των οδηγιών της ΕΕ για κοινωνικά ζητήματα.

16. Η εκπαίδευση εμπίπτει και αυτή στην αρχή της επικουρικότητας. Εντούτοις, είναι αναμφισβήτητο ότι το κοινωνικό και οικονομικό μέλλον της Ευρώπης, καθώς και η συμμετοχή των πολιτών, συνδέονται στενά με τα σύγχρονα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης όλων των βαθμίδων. Το μέλλον της νέας γενιάς εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εκπαίδευση. Οι δεξιότητες είναι καθοριστικός παράγοντας για τους νέους καθώς και τις παλαιότερες γενιές. Συνεπώς, η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να συμμετάσχει ενεργά στη διαδικασία εκσυγχρονισμού, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη. Η εκπαίδευση διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο όσον αφορά την επικοινωνιακή προβολή της Ευρώπης: η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη κατάλληλης πληροφόρησης και εκπαίδευσης όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση (ιδίως τις αξίες και την ευρωπαϊκή ιθαγένεια) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
17. Πρέπει να αποκατασταθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων στον χώρο Σένγκεν. Αυτό σημαίνει, εξ ορισμού, ότι τα κοινά σύνορα πρέπει να ελέγχονται πιο αποτελεσματικά. Παράλληλα, η λυπηρή όξυνση του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας (συμπεριλαμβανομένων των δολοφονιών και του ηλεκτρονικού εγκλήματος) αποτελεί σοβαρή πηγή ανησυχίας για τους πολίτες και πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών και των δικαστικών αρχών είναι απαραίτητη περισσότερο από ποτέ.
18. Τα εν λόγω πεδία σχετίζονται άμεσα με την εξωτερική πολιτική και με το οξύ πρόβλημα των αποτυχημένων κρατών και των εμφυλίων πολέμων στη γειτονία της Ευρώπης, καθώς και με τις επακόλουθες μεταναστευτικές ροές που επί του παρόντος επισκιάζουν όλα τα άλλα ευρωπαϊκά θέματα. Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ μιας κοινής πολιτικής για τη μετανάστευση που να διασφαλίζει την προστασία των προσφύγων σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, υπέρ ενός κοινού συστήματος ασύλου, υπέρ της καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων, και υπέρ της πρόκρισης των νόμιμων οδών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο ίδιο πλαίσιο, η ΕΕ πρέπει να θεσπίσει ουσιαστικές εταιρικές σχέσεις με γειτονικές χώρες, και ιδίως να επαναδρομολογήσει μια πραγματική ευρωμεσογειακή πολιτική.
19. Για πρώτη φορά μετά το 1945, η Ευρώπη βρίσκεται σε τέτοιο βαθμό αντιμέτωπη με την πρόκληση να φροντίσει τα του οίκου της. Οι σχέσεις στο εσωτερικό του ΝΑΤΟ και με τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς η εύρυθμη κοινή ευρωπαϊκή διαχείριση των προβλημάτων που ανακύπτουν στις γειτονικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθιστούν εξαιρετικά επείγουσα την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας, από τις οποίες θα εξαρτηθεί, εκ των πραγμάτων, η επιτυχία της εσωτερικής και εξωτερικής ασφαλείας.

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Υπεύθυνος έκδοσης: Μονάδα «Επισκέψεις και εκδόσεις»
EESC-2018-10-EL

www.eesc.europa.eu

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018

Για οποιαδήποτε χρήση των φωτογραφιών, πρέπει να ζητηθεί άδεια απευθείας από τον κάτοχο του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας

Print:
QE-02-18-051-EL-C
ISBN 978-92-830-3928-0
doi:10.2864/330795

Online:
QE-02-18-051-EL-N
ISBN 978-92-830-3925-9
doi:10.2864/73719

EL